

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta aplikovaných věd
Katedra informatiky a výpočetní techniky

Diplomová práce

Analýza popisů sémantického kontraktu v Java technologiích

Místo této strany bude
zadání práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů.

V Plzni dne 11. května 2018

Václav Mareš

Poděkování

Chtěl bych poděkovat vedoucímu mé diplomové práce Doc. Ing. Přemyslu Bradovi, MSc., Ph.D. za cenné rady a připomínky, které mi pomohly tuto práci dokončit.

Abstract

This master thesis deals with analysis of descriptions of semantic contracts in Java technologies. Main purpose of this diploma is creation of a tool which enables extraction of chosen constructions of design by contract which is part of semantic contracts. To be able to create the tool it is firstly necessary to design model which enables to store representations of various contracts. First part of this thesis is dedicated to theoretical introduction to contracts especially design by contract and then to analysis of programming language Java from the point of grammar and tokenization. Second part contains information about implementation of the tool including the design of model and results of this work.

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá analýzou popisů sémantického kontraktu v Java technologiích. Hlavní náplní práce je tvorba nástroje, který umožní extrakci vybraných konstrukcí design by contract, které se řadí do kategorie sémantických kontraktů. Aby bylo možné daný nástroj vytvořit je nejprve nutné navrhnout model, který umožní zachytit reprezentaci různých kontraktů. První část práce je věnována teoretickému úvodu do problematiky kontraktů, zejména pak design by contract a následně rozboru jazyka Java z hlediska gramatiky a tokenizace. Druhá část pak obsahuje informace o implementaci daného nástroje, společně s návrhem modelu a dosaženými výsledky.

Obsah

1	Úvod	1
2	Zajištění kvality software	2
2.1	Kvalitní software	2
2.1.1	Vlastnosti určující kvalitu software	2
2.2	Zajištění kvality	3
2.2.1	Metodika řízení softwarového projektu	3
2.2.2	Analýza požadavků	4
2.2.3	Návrh systému	4
2.2.4	Vývoj	4
2.2.5	Testování	4
3	Popis kontraktů softwarových rozhraní	5
3.1	Koncept kontraktů softwarových modulů	5
3.1.1	Úrovně kontraktů	5
3.1.2	Vliv na kvalitu kódu a software	7
3.2	Design by contract	7
3.3	Rozdělení sémantických kontraktů	8
3.4	Technologie pro popis sémantických kontraktů v jazyce Java	9
3.4.1	Guava Preconditions	9
3.4.2	JSR305	10
3.4.3	Cofaja	11
3.4.4	valid4j	11
3.4.5	jContractor	12
3.5	Popis sémantických kontraktů v jiných programovacích jazycích	13
3.5.1	Code Contracts v .NET	13
3.5.2	PhpDeal v PHP	13
3.5.3	Boost.Contract v C++	14
3.5.4	Jazyk Eiffel	14
3.6	Souhrn nástrojů pro práci s kontrakty	15
4	Tokenizace jazyka Java	16
4.1	O jazyce Java	16
4.1.1	Kompilace jazyka Java	16
4.2	Gramatika	17
4.3	Rozbor kódu	17

4.3.1	Lexikální analýza	17
4.3.2	Syntaktická analýza	18
4.3.3	Nástroje	18
4.4	Rozbor přeložených souborů	19
4.4.1	Dekompilace	19
5	Datový model	21
5.1	Volba DbC konstrukcí	21
5.2	Společné znaky reprezentací kontraktů	21
5.3	Model pro extrakci kontraktů	21
5.3.1	Třída <code>JavaFile</code>	22
5.3.2	Třída <code>JavaClass</code>	23
5.3.3	Třída <code>JavaMethod</code>	23
5.3.4	Třída <code>Contract</code>	24
5.4	Diagram modelu pro extrakci kontraktů	25
5.5	Model pro porovnávání kontraktů	25
5.6	Diagram modelu pro porovnávání kontraktů	25
5.7	Externí reprezentace modelu	25
6	Nástroj pro analýzu kontraktů	27
6.1	Knihovna	27
6.1.1	Použité technologie	27
6.1.2	Dekompilace Bytecode	28
6.1.3	Parsování Java souborů	28
6.1.4	Extrakce kontraktů	29
6.1.5	Porovnávání kontraktů	30
6.1.6	Popis API	30
6.1.7	Přidání parseru pro nový typ kontraktu	30
6.1.8	Doplnění metody <code>retrieveContracts()</code>	31
6.1.9	Testování	31
6.2	Uživatelská aplikace	31
6.2.1	Použité technologie	31
6.2.2	Rozdělení aplikace	32
6.2.3	Možnosti a limitace aplikace	32
6.3	Optimalizace	32
6.3.1	Analýza a refaktoring kódu	32
6.3.2	Zjdenodoušení modelu	32

7	Testování	33
7.1	Prostředky použité k testování	33
7.2	Testovací data	33
7.3	Výsledky testů	33
8	Zhodnocení výsledků	34
8.1	Úspěšnost detekce kontraktů	34
8.2	Úspěšnost porovnání kontraktů	34
8.3	Limitace	34
8.4	Prostor pro zlepšení	34
9	Závěr	35
	Literatura	37
A	Uživatelská příručka	41
B	Obsah CD	42

1 Úvod

S rozvojem objektově orientovaného programování se rozmohl trend dělení software do nezávislých komponent, které jsou snadno nahraditelné a lze je vyvíjet takřka nezávisle. Kromě mnoha nepopíratelných výhod této metody jsou zde samozřejmě také potenciální rizika. Jedním z možných rizik může být špatná komunikace těchto samostatných součástí. Sémantické kontrakty jsou jednou z možností, jak snížit chybovost těchto integrací a zvýšit jejich přehlednost. Z tohoto důvodu má smysl se těmito konstrukcemi zabývat a analyzovat jejich použití.

Jedním z cílů této diplomové práce je seznámit se s konceptem kontraktu softwarových modulů, zejména pak přístupem Design by Contract (DbC) a prostudovat způsoby popisu DbC kontraktu v Java technologiích. Primárním cílem je návrh a implementace nástroje pro extrakci, případně porovnání, konstrukcí DbC ze zdrojových, respektive přeložených, souborů jazyka Java. Součástí je také analýza a návrh modelu, který bude schopen takto získaná data reprezentovat. Závěrem práce bude ověření správnosti získaných výsledků a jejich souhrn.

Po přečtení této práce by měl čtenář získat základní informace o tom, co to jsou kontrakty, jakým způsobem se rozdělují a jaký mají vliv na kvalitu software. Podrobněji by se měl dozvědět o design by contract a různých způsobech jeho reprezentace. Čtenář také bude uveden do problematiky rozboru zdrojových i přeložených souborů jazyka Java a zejména pak s možnostmi extrakce kontraktů z těchto dat. V druhé části práci získá čtenář informace o implementaci daného nástroje a jakým způsobem jsou v něm reprezentována data. Závěrem se dozví podrobnosti o testování a dosažených výsledcích.

2 Zajištění kvality software

Jedním z obsáhlých odvětví softwarového inženýrství je zajištění kvality software. Mnoho institucí se touto problematikou zabývá a má velký význam jak pro komerční společnosti, tak pro výzkumné skupiny. V Těto kapitole bude tato problematika stručně nastíněna a budou zde uvedeny různé možnosti zajištění kvality software. Obsah je čerpán zejména z článku Software Development Process and Software Quality Assurance [1].

2.1 Kvalitní software

Aby bylo možné se bavit o možnostech zajištění kvality software, je třeba nejprve specifikovat, jaké vlastnosti určují, zda je daný software kvalitní. Klíčovou vlastností je samozřejmě správná funkčnost daného software neboli splnění funkčních požadavků. Mimo to je však na software kladena řada mimo-funkčních požadavků, jako je např. udržitelnost, stabilita, znovupoužitelnost atd. Důležitost dílčích vlastností je u každého projektu jiná a znalost jejich priority by měla být součástí správné analýzy.

2.1.1 Vlastnosti určující kvalitu software

Zde je seznam některých atributů, které určují kvalitu software:

Funkčnost

Je logické, že software musí splňovat požadovanou funkčnost, jinak by nebyl k prospěchu. V závislosti na typu projektu ale může být vhodné udělat kompromis za účelem zvýhodnění jiných vlastností.

Udržitelnost

Určuje jak obtížné je provést změny na daném software. Tyto změny mohou být za účelem oprav, přizpůsobení se novým požadavkům, přidání nové funkčnosti atp. Obecně je snahou, aby tyto změny bylo možné provádět s využitím co nejmenšího množství zdrojů.

Spolehlivost

Spolehlivý systém by měl odolávat vnějším vlivům, jako jsou například výpadky či útoky a neměl způsobit škodu při selhání. V důsledku by pak měl být software co nejvíce dostupný.

Efektivita

Software by měl pracovat co nejefektivněji, tedy s co nejmenším využitím zdrojů. Často nás zajímá rychlost a nízké nároky na hardware.

Použitelnost

Kvalitní software by měl umožňovat snadné použití, což typicky bývá spjato s přátelským uživatelským rozhraním, ale může být ovlivněno i náročností instalace či spuštění.

Znovupoužitelnost

Při vývoji by se také mělo myslet na možnost znovu-použití již vytvořených komponent. Jednou vytvořené části se tak dají využít pro jiný projekt či jinou část aplikace, což omezuje duplicitu kódu a v důsledku šetří zdroje.

Testovatelnost

Dobrý software je možné kvalitně otestovat a je známá množina testovacích případů. Díky tomu lze lépe předcházet chybám.

Všechny tyto atributy určují kvalitu software a v závislosti na typu projektu by mělo být cílem každého týmu, dosáhnout co nejlepších výsledků v daných oblastech.

2.2 Zajištění kvality

Po uvedení klíčových vlastností definující kvalitní systém je na místě prozkoumat možnosti zajištění těchto vlastností. Aspektů, které tyto vlastnosti ovlivňují je celá řada a zde je seznam některých z nich:

2.2.1 Metodika řízení softwarového projektu

Volba vhodné metodiky řízení projektu je velmi důležitá, protože ovlivní celý průběh vývoje. Tato volba je závislá na více faktorech jako je povaha a

rozsah projektu, velikost a zkušenosti týmu, který bude na projektu pracovat atd. V dnešní době se obecně dává přednost agilním metodikám jako je např. SCRUM, což platí zejména pro větší projekty.

2.2.2 Analýza požadavků

Analýza a sběr požadavků jsou jedny z prvních činností, které je třeba při tvorbě software provést. Jedná se o důležitý krok, jehož chyby se mohou posléze projevit v celém projektu a typicky mohou vést k vyšším nárokům na zdroje, což se může negativně odrazit na výsledné kvalitě software. Je třeba nalézt všechny aktéry a rozpoznat všechny případy užití. Na základě toho zpracovat funkční i mimo-funkční požadavky, které zákazník očekává a zároveň budou v kompetenci vývojářů. Důležité je také správně stanovit rozsah projektu a určit si hranice.

2.2.3 Návrh systému

Na základě zpracovaných požadavků by měla být provedena analýza, která povede ke tvorbě několika kandidátních architektur, ze kterých by se nakonec měla zvolit architektura, která bude ve výsledku použita. Posléze může začít návrh systému na úrovni komponenty později tříd atd. V tomto kroku je důležité dbát na všechny funkční i mimo-funkční požadavky a vytvořit dostatečně robustní návrh, který se dokáže vyrovnat s menšími změnami.

2.2.4 Vývoj

Během vývoje je vhodné, aby vývojáři dbali na stanovené zásady programování v dané skupině. Cílem je, aby byl kód přehledný i pro ostatní členy týmu a aby byly snazší další potenciální úpravy. S tím souvisí komentování kódu a programování proti rozhraní, což značně zvyšuje znovupoužitelnost. Pro další zvýšení přehlednosti, vyhnutí se potenciálním chybám a zajištění splnění požadavků je také možné využít kontraktů softwarových rozhraní. Ty jsou podrobněji rozepsány v následující kapitole.

2.2.5 Testování

Testování je z hlediska kvality důležitým aspektem celého projektu, protože může odhalit řadu chyb, které ji značně snižují. Může se jím předejít pádům systému, chybám ve funkčnosti, problémům s výkonem atd. Pro testování je třeba správná analýza testovacích případů a hraničních hodnot, aby bylo docíleno vysokého pokrytí.

3 Popis kontraktů softwarových rozhraní

3.1 Koncept kontraktů softwarových modulů

Abychom v softwarovém inženýrství zajistili znovupoužitelnost a bezchybnost nezávislých komponent, je třeba specifikovat, jakým způsobem se mají používat a jak s nimi komunikovat. Jedná se o kontrakt mezi tím, kdo komponentu implementoval (dodavatel, vývojář) a tím, kdo ji používá (klient, uživatel). Vývojář zaručuje, že modul bude fungovat dle specifikace, za předpokladu, že bude používán správně. Text této kapitoly čerpá primárně z těchto zdrojů: [2][3][4][5].

V této kapitole bude čtenář kromě konceptu kontraktů také seznámen s vlivem použití na kvalitu kódu a bude zde rozebrán koncept design by contract. Následovat bude rozdělení kontraktů design by contract a příklady nástrojů pro práci s kontrakty pro jazyk Java, ale i jiné technologie.

3.1.1 Úrovně kontraktů

Kontrakty je možné dělit do čtyř úrovní, dle toho, jak jsou otevřené diskuzi, kde první úroveň je neměnná a čtvrtá je dynamická a otevřená změnám:

- 1. úroveň - syntaktické
- 2. úroveň - sémantické
- 3. úroveň - interaktivní
- 4. úroveň - mimo-funkční

Syntaktické kontrakty

Základní vrstvou kontraktů jsou kontrakty syntaktické. Jejich znění je neměnné a jedná se o nutnou podmínku pro dodržení dohody mezi vývojářem a uživatelem. Specifikují operace, které může daná komponenta provádět, vstupní a výstupní parametry komponenty a výjimky, které během daných operací mohou nastat. Můžeme tedy říci, že pokrývají signatury a definice rozhraní použitých konstrukcí.

Sémantické kontrakty

Úroveň sémantických kontraktů specifikuje chování definovaných operací, což umožňuje zabránit jejich chybnému použití a také zvyšuje přehlednost a transparentnost daného rozhraní. Vytyčuje hraniční hodnoty za použití operací *assert*¹ (dále aserce), respektive pomocí definic *pre-conditions* (dále vstupní podmínky), *post-conditions* (dále výstupní podmínky) a *class invariants* (dále neměnné podmínky). Vstupní podmínky kladou požadavky na vstupní argumenty, kontrolují se tedy na začátku operace. Výstupní podmínky specifikují omezení pro výstup operace a jsou tedy vyhodnoceny po dokončení operace. Neměnné podmínky kladou požadavky na vstup i výstup každé veřejné operace v dané třídě. Trojce těchto podmínek využívá aserce a je součástí konceptu design by contract, kterému je věnována část práce níže. Zde je příklad v pseudokódu znázorňující princip sémantických kontraktů:

```
method number example(number x){
    // Vstupní podmínka na parametr x
    require(x > 0, "x has to be a positive number")

    ...

    // Výstupní podmínka na vrácení proměnné x
    ensure(x < 100, "x has to be lesser than 100")

    return x
}
```

V příkladu je znázorněna metoda se vstupem v podobě čísla *x*. Je zde vstupní podmínka, která říká, že *x* musí být větší než 0. Pokud bude tato podmínka porušena, nastane výjimka a vypíše se zpráva "*x has to be a positive number*". Obdobným způsobem funguje i výstupní podmínka, která je vyhodnocena před návratem z metody.

Interaktivní kontrakty

Definují chování operací komponenty na úrovni synchronizace. Předchozí úrovně kontraktů považují jednotlivé operace za atomické, což samozřejmě

¹Operace porovnání, která porovná reálnou hodnotu s hodnotou očekávanou. Pokud se tyto hodnoty neshodují nastane výjimka. Tato operace bývá často spojována s testováním.

nemusí být vždy pravda. Tato vrstva specifikuje paralelismy komponenty a s tím spjaté synchronizační prostředky.

Mimo-funkční kontrakty

Tyto kontrakty určují mimo-funkční požadavky na danou komponentu. Typicky se jedná o různé vlastnosti, které zlepšují kvalitu dané služby. Může to být např. doba odezvy, přesnost výsledku apod. (viz Kapitola 2. Zajištění kvality software).

3.1.2 Vliv na kvalitu kódu a software

Použití kontraktů v kódu přináší mnoho výhod, které mohou zvýšit kvalitu vývoje, respektive pak výsledného softwaru. Často vynucují správné chování při statické nebo dynamické kontrole a zajišťují tak správnost toku dat. Poskytují dodatečné informace při popisu rozhraní a pomáhají tak v lepší orientaci v projektu. Při použití kontraktů tak vývojář ví, jaké nároky může mít na danou operaci, a co se na oplátku očekává, že dodrží. Použití kontraktů může také pomoci při debuggingu, či při analýze vstupů a výstupů.

Z využití kontraktů však mohou také plynout určité nevýhody. Jednou z nich je chybné použití kontraktů důsledkem špatné analýzy, které může vést k různým problémům. Kontrakt může být příliš omezující a bránit tak plnému využití funkce, či naopak může být příliš volný a dovolovat nevalidní hodnoty. V závislosti na typu daného kontraktu může také dojít ke zvýšení režie a tedy zpomalení vykonávaného kódu, což by mohl být problém zejména u časově kritických operací. Obecně ale platí, že při zodpovědném používání, mohou být kontrakty velice prospěšné a přispět ke zlepšení kvality vyvíjeného software.

3.2 Design by contract

Pojem design by contract zavedl francouzský profesor Bertrand Meyer [6][7]. První větší zmínka je uveden v publikaci *Design by Contract, Technical Report* v roce 1987. Profesor v průběhu let působil na řadě univerzit jako např. v Politecnico di Milano či ETH Zurich a je autorem mnoha publikací a knih. Mimo design by contract, byl jeho významným příspěvkem do oblasti softwarového inženýrství programovací jazyk Eiffel, který je s DbC úzce spjat.

Hlavním cílem design by contract je zvýšení spolehlivosti a správnosti u rozsáhlých softwarových projektů. Principem DbC je zajištění formální dohody mezi vývojářem a uživatelem určitého softwarového modulu. Jak bylo zmíněno výše, DbC je spjato se třemi typy podmínek (vstupní podmínky, výstupní podmínky a neměnné podmínky). O neměnných podmínkách je také možné říci, že se jedná o vstupní a zároveň výstupní podmínky vše veřejných metod v dané třídě. Není nutné aby tyto podmínky platily v průběhu jednotlivých operací.

Podmínky jsou definovány pomocí konstrukcí v kódu programu. V závislosti na typu daného kontraktu, mohou poskytovat statickou kontrolu a/nebo jsou ověřovány při běhu. V případě, že byla některá z nich porušena, je vyvolána výjimka. Tímto chováním je zajištěno, že kontrakt bude dodržen. I přesto, že sémantické kontrakty mohou působit dojmem, že slouží jako náhrada testů, nejedná se o zaměnitelné funkce a naopak by se měly navzájem doplňovat.

3.3 Rozdělení sémantických kontraktů

Kontrakty můžeme rozdělit do několika kategorií dle způsobu jejich použití:

- Podmíněné výjimky za běhu (Conditional Runtime Exceptions - CRE)
- API (využití metod knihovny)
- Assert (použití příkazu `assert`)
- Anotace (specifikace kontraktů pomocí anotací)
- Ostatní

CRE Nejběžnějším způsobem pro specifikaci kontraktů jsou podmíněné výjimky, které jsou vyvolány za běhu při porušení kontraktu (podmínky). K dispozici jsou různé typy výjimek, které je možné použít, mezi ně patří např. `IllegalStateException`, `IllegalArgumentException`, `NullPointerException`, `IndexOutOfBoundsException` či `UnsupportedOperationException`. Všechny tyto výjimky jsou součástí standardní Javy, což je jeden z faktorů, proč je tento způsob tak četný.

API Další možností implementace kontraktů je využití specializovaného API, které poskytuje metody pro práci s kontrakty. Typicky se jedná o rozšířenou práci s výjimkami, se kterou se navenek pracuje jako se statickými metodami. Tato API zpravidla poskytují širší možnosti a umožňují tak sofistikovanější práci s kontrakty.

Assert Použitím klíčového slova `assert` je také možné kontrakty vytvářet. Stejně jako v případě výjimek, i zde se jedná o standardní součást jazyka. Aserce je tvrzení o stavu programu, které vyvolá výjimku není-li dodrženo. Aserce je typicky spojována s tvorbou testů, ale je možné ji použít i pro definici kontraktů.

Anotace Dalším způsobem je využití anotací, pomocí kterých je také možné specifikovat kontrakty. Anotace je možné uvádět před specifikací tříd či metod nebo například i před parametry, v závislosti na dané anotaci. Některé anotace pro specifikaci kontraktů poskytují také standardní knihovny Java, nicméně pro pokročilejší funkce je třeba využít externí zdroje.

Ostatní Existují také různé specifické způsoby definice kontraktů, které nepatří do žádné z těchto čtyř kategorií, nicméně nejsou příliš časté. Příkladem této kategorie může být `jContractor` (viz níže).

3.4 Technologie pro popis sémantických kontraktů v jazyce Java

V Java existuje celá řada nástrojů, které umožňují práci s kontrakty. Liší se v nabízených možnostech a ve způsobech, jak se s nimi pracuje. Některé z nich se již dále nevyvíjejí nicméně jsou stále používány. Zde je výčet některých z těchto nástrojů:

3.4.1 Guava Preconditions

Knihovna Guava [8] od Google poskytuje řadu nových funkcí jako například různé kolekce, primitiva, práce se souběžnými programy atd. Z hlediska kontraktů je pro nás však zajímavá pouze třída `Preconditions`, která poskytuje metody pro validaci různých stavů. Je zde řada metod, které typicky začínají klíčovým slovem `check*` (např. `checkArgument`, `checkState`, `checkNotNull` atd.). Tyto metody jsou použity běžně v kódu programu a poskytují kontrolu pro vstupní argumenty, jedná se tedy pouze o definice

vstupních podmínek, jak již název napovídá. Při porušení takovéto podmínky je pak vyvolána výjimka při běhu programu. Volitelnou částí každé metody je také zpráva, která má být při porušení kontraktu zobrazena. Tuto zprávu je pak možné parametrizovat dalšími argumenty. Guava Preconditions poskytuje dobré prostředí pro práci s kontrakty, avšak její nevýhodou je, že je omezena pouze na vstupní podmínky. Zde je vidět příklad použití Preconditions v kódu:

```
public void guavaPreconditionsExample(Object x){
    String message = "x cannot be null.";
    Preconditions.checkNotNull(x, message);
}
```

V tomto příkladu je vstupní parametr `Object x` omezen a vstupem nemůže být hodnota `null`, pokud se tak stane, nastane standardní výjimka `java.lang.NullPointerException`. Typ výjimky, který knihovna vrací je závislý na dané metodě (např. pro metodu `checkArgument(boolean)` je vrácena výjimka `IllegalArgumentException`).

3.4.2 JSR305

JSR305 [9] umožňuje specifikaci kontraktů pomocí anotací. Na rozdíl od Guava Preconditions umožňuje také specifikaci výstupních i neměnných podmínek. Obecně platí, že anotace, které jsou uvedeny před argumenty metod např: `@NonNull Object x` specifikují vstupní podmínku pro parametr dané metody. Pokud je anotace uvedena pro celou metodu, jedná se o výstupní podmínku a kontrakt se tak váže na výstupní hodnotu metody. V případě, že je anotace vázaná na třídu, jedná se o neměnnou podmínku. Některé anotace je možné použít jako libovolný druh, nicméně mnoho z nich je specializována pro jeden či dva typy podmínek.

Pokud je kontrakt porušen, je opět vyhozena výjimka, v tomto případě `IllegalArgumentException`. Na rozdíl od Guava, zde není nativní možnost pro zadání vlastní chybové zprávy v případě porušení kontraktu, ale výchozí chyba je poměrně samovysvětlující. JSR305 nicméně neposkytuje pouze striktní podmínky, které při porušení skončí chybou, ale umožňuje také anotace, které slouží jako informace pro vývojáře. Např. anotace `@CheckForNull` upozorňuje, že daný objekt může nabýt hodnoty `null`, ale nevynucuje žádné chování a je pouze na vývojáři, jak s touto informací naloží. Příklad zobrazující všechny tři typy kontraktů je vidět zde:

```

@ParametersAreNullableByDefault
public class JSR3053ExampleClass {

    @CheckReturnValue
    public Object JSR305Example(@Nonnull Object x){
        // other code
    }
}

```

JSR značí Java Specification Requests, tedy specifikační požadavky pro Java. Jedná se o popisy finálních specifikací pro jazyk Java. Jednotlivé JSR se postupně schvalují a zhodnocují a jejich průběžný stav je možné sledovat. JSR305 rozšiřuje standardní knihovnu `javax.annotations`. I přesto, že JSR305 je ve stavu *dormant*², stále je hojně využíváno v řadě projektů a má tak smysl jej zkoumat.

3.4.3 Cofoja

Contracts for Java [10], či zkráceně Cofoja, je aplikační rámec, který mimo jiné umožňuje práci s kontrakty. Kontrakty jsou definovány na úrovni anotace a slouží pouze ke kontrole za běhu programu, neposkytují tedy statickou kontrolu. Cofoja umožňuje použití všech tří typů podmínek a zajišťuje to pomocí klíčových slov `@Requires` pro vstupní podmínky, `@Ensures` pro výstupní podmínky a `@Invariant` pro neměnné podmínky. Praktické využití v kódu pak může vypadat takto:

```

@Requires("x >= 0")
@Ensures("result >= 0")
static double sqrt(double x);

```

3.4.4 valid4j

Valid4j [11] je jednoduchý nástroj, který poskytuje metody pro práci s kontrakty za pomoci aserce. Podobně jako jiné nástroje využívá klíčových slov `require` pro vstupní a `ensure` pro výstupní podmínky. Tento nástroj neposkytuje podporu pro neměnné podmínky za pomoci specializovaných metod

²*Dormant* značí, že práce na tomto JSR projektu byla pozastavena. Může to být na základě hlasování komise, či protože dané JSR dosáhlo konce své životnosti.

ale tohoto chování je možné dosáhnout použitím zmíněných metod. Zde je část kódu implementující kontrakty nástrojem `valid4j`.

```
public Stuff method(Object param) {
    require(param, notNullValue());
    require(getState(), equalTo(GOOD));
    ...
    ensure(getState(), equalTo(GREAT));
    return ensure(r, notNullValue());
}
```

3.4.5 jContractor

Posledním ukázkovým nástrojem je `jContractor` [12]. Z hlediska definice kontraktů se jedná se o unikátní nástroj, který nepatří do žádné ze zmíněných skupin. Kontrakty jsou zde definovány tvorbou metod s danou jmennou konvencí. To znamená, že pokud chceme vytvořit vstupní podmínky pro metodu `push`, musíme definovat metodu `push_Precondition`. Obdobně to platí i pro výstupní podmínky s příponou `_Postcondition` a neměnné podmínky (`_Invariant`). Jedná se o metody, jejichž návratovým typem je `boolean`, který určuje, zda byla podmínka splněna, či nikoliv. Podmínky jsou pak do kódu přidány při generování *bytecode*³ (dále bajtkód) a zajišťují tak kontrolu pouze při běhu programu. Zde je krátká ukáзка kódu demonstrující použití nástroje `jContractor`:

```
// metoda push s vlastním kódem
public void push (Object o) {
    ...
}

// metoda definující vstupní podmínku pro push
protected boolean push_Precondition (Object o) {
    return o != null;
}
```

³Programy psané v jazyce Java nejsou překládány přímo do strojového kódu, jak je typické, ale jsou překládány do tzv. bajtkódu, což umožňuje platformní nezávislost. Více informací je popsáno níže, ve 4. kapitole Tokenizace jazyka Java

3.5 Popis sémantických kontraktů v jiných programovacích jazycích

Použití kontraktů samozřejmě není omezeno pouze na Java, ale je rozšířeno do mnoha jiných jazyků. Mimo použití běžně dostupných prostředků, jako jsou například výjimky či aserce, které jsou k dispozici téměř v každém jazyce, existují také specializované nástroje, které umožňují rozšířenou práci s kontrakty. Následuje krátký výčet některých z nich.

3.5.1 Code Contracts v .NET

Prvním příkladem může být projekt Code Contracts [13][14], který byl vyvinut společností Microsoft a umožňuje použití kontraktů v .NET jazycích. Jedná se o open-source knihovnu, která formou API poskytuje funkce pro specifikaci kontraktů. Funguje na jednoduchém princip volání funkcí podobně jako Guava Preconditions, nicméně umožňuje použití všech tří typů podmínek. Základními funkcemi jsou `Contract.Requires()` pro definici vstupních podmínek, `Contract.Ensures()` pro zajištění správného výstupu a `Contract.Invariant()` pro reprezentaci neměnných podmínek. Mimo těchto základních funkcí poskytuje také různé specifické operace, se kterými je možné vytvářet komplexnější kontrakty. Umožňuje také např. specifikaci vyhozené výjimky. V následujícím příkladu je vidět použití základních konstrukcí:

```
Contract.Requires( x != null );
Contract.Ensures( this.F > 0 );
Contract.Invariant(this.y >= 0);
```

3.5.2 PhpDeal v PHP

Jedním z nástrojů, které umožňují reprezentaci kontraktů pro jazyk PHP je aplikační rámec PhpDeal [15]. Podobně jako jiné nástroje, pracuje na principu anotací. Při definici vstupních a výstupních podmínek jsou anotace uvedeny u dané funkce, neměnné podmínky jsou pak definovány jako anotace třídy. Anotace jsou definovány klíčovým slovem `@Contract`, kde za zpětným lomítkem následuje `Verify` pro vstupní podmínku, `Ensure` pro výstupní podmínku a `Invariant` pro neměnnou podmínku. V závorce pak následuje řetězec s podmínkou, která je ověřována. Nástroj také umožňuje integraci do IDE pro zvýraznění syntaxe. Použití je vidět na následujícím příkladu:

```

/** @Contract\Verify("$amount>0 && is_numeric($amount)")
 * @Contract\Ensure("$this->bal == $_old->bal+$amount")
 */
public function deposit($amount)
{ ... }

```

3.5.3 Boost.Contract v C++

Knihovna Boost.Contract [16] poskytuje podporu pro design by contract v jazyce C++. Pracuje na principu API a poskytuje tak funkce pro realizaci podmínek. Funkce se nazývají **precondition** a **postcondition**. Pro realizaci neměnných proměnných slouží definice funkce jménem **invariant**, která pak zajišťuje kontrolu všech vstupů a výstupů. Pro aserci je používána funkce **BOOST_CONTRACT_ASSERT**.

3.5.4 Jazyk Eiffel

Některé programovací jazyky konstrukce DbC podporují nativně a není tak třeba používat žádné dodatečné nástroje. Jedním z předních zástupců této kategorie může být jazyk Eiffel [17], který byl vyvíjen s cílem zajistit co největší spolehlivost v rámci programovacího jazyka. Jak již bylo zmíněno výše, byl navržen Bertrandem Meyerem, tedy stejným člověkem, který představil design by contract. Jazyk poskytuje mnoho zajímavých konstrukcí, zde bude však nastíněno použití konstrukcí DbC. Definice je zajištěna klíčovými slovy **require** pro vstupní podmínky, **ensure** pro výstupní podmínky a **invariant** pro neměnné podmínky. Vzhledem k povaze jazyka jsou vstupní a výstupní podmínky začleněny přímo do těla funkce, které jsou zde však nazývány **feature**. Neměnné podmínky jsou pak samostatně definovány v bloku **invariant**. Eiffel poskytuje různé rozšířené možnosti pro práci s kontrakty, základní principy by měly být patrné z následujícího příkladu:

```

feature
  deposit (sum: INTEGER)
    require
      non_negative: sum >= 0
    do
      ...
    ensure
      updated: bal = old bal + sum

```

3.6 Souhrn nástrojů pro práci s kontrakty

Výčet nástrojů výše je pouze omezený výběr příkladů, nikoliv kompletní seznam. To poukazuje na skutečnost, že nástrojů, které poskytují možnost práce se sémantickými kontrakty, existuje mnoho. Často se jedná o knihovny, které nabízejí širší možnosti použití než samotné kontrakty. V tabulce 3.1 je vidět souhrn uvedených nástrojů.

Název	Jazyk	Typ	Dostupné podmínky		
			Vstup.	Výstup.	Neměn.
Guava Preconditions	Java	API	ANO	NE	NE
JSR305	Java	Anotace	ANO	ANO	ANO
Cofaja	Java	Anotace	ANO	ANO	ANO
valid4j	Java	API	ANO	ANO	NE*
jContractor	Java	Speciální	ANO	ANO	ANO
Code Contracts	.NET	API	ANO	ANO	ANO
PhpDeal	PHP	Anotace	ANO	ANO	ANO
Boost.Contract	C++	API	ANO	ANO	ANO

* Neměnné podmínky je možné vytvořit pomocí vstupních a výstupních podmínek.

Tabulka 3.1: Souhrn nástrojů pro práci s kontrakty

Co se základní funkcionality týče, až na výjimky nástroje poskytují srovnatelné možnosti. Typově se pak obvykle jedná o nástroje, které zprostředkovávají metody pomocí API či o anotace. Obecně se dá říci, že volba nástroje záleží spíše na preferencích skupiny, která bude daný nástroj používat. Je možné se rozhodovat podle toho, jaký typ reprezentace daný nástroj používá, či jak je technologie známá a oblíbená. Z tohoto důvodu má smysl zabývat se problematikou, jak zajistit unifikaci specifikací kontraktů z různých nástrojů a poskytnout tak jednotnou reprezentaci, která umožní další analýzu.

4 Tokenizace jazyka Java

4.1 O jazyce Java

Java [18] je objektově orientovaný programovací jazyk, který byl vytvořen více než před 20 lety. Java byla inspirována řadou jazyků, jako je např. Eiffel, SmallTalk a Objective C. Snahou bylo vytvořit objektově orientovaný jazyk, který bude jednoduchý na pochopení, aniž by bylo třeba dlouhého tréninku. Jedním ze značných usnadnění, např. oproti jazyku C/C++, je Garbage Collector. Ten umožňuje automatické uvolňování paměti, což předchází častým chybám spojených s jejím manuálním uvolňováním. Cílem také bylo, aby byla Java robustní a zabezpečená a jednalo se tak o spolehlivý jazyk. Java byla vytvářena za účelem architektonické a platformní nezávislosti a bylo ji tak možné použít takřka všude. Této přenositelnosti bylo zajištěno především tím, že se jedná o interpretovaný jazyk (viž níže). Při vývoji bylo také samozřejmě cíleno na zajištění co největší výkonnosti s čímž souvisí i umožnění tvorby vícevláknových aplikací.

Java má řadu výhod, ale také nevýhod a stejně jako u každé jiné technologie je třeba zvážit, zda se jedná o vhodnou volbu pro náš projekt. Jazyk Java je dlouhodobě jedním z nejpoužívanějších programovacích jazyků a stále se vyvíjí [19].

Tato kapitola bude čtenáře informovat o základních vlastnostech jazyka Java, především pak o jeho překladu do bajtkódu. Jejím hlavním cílem je představení gramatiky tohoto jazyka a úvod do problematiky tokenizace, která v důsledku umožní extrakci konstrukcí DbC. Dalším tématem budou také možnosti dekompilace bajtkódu a důsledky, které z toho vycházejí.

4.1.1 Kompilace jazyka Java

Jazyk Java je tzv. interpretovaný jazyk, což znamená, že programovací kód není překládán přímo do strojového kódu daného zařízení, ale je přeložen do bajtkódu. Bajtkód je speciální vysoce-úrovňový kód, který je platformově nezávislý. V rámci kompilace Java to znamená, že zdrojové soubory `.java` jsou překompilovány do souborů `.class`. Výsledný Java program je pak distribuován ve formátu `.jar` nebo `.war`, což jsou prakticky archivy obsahující přeložené soubory. Na cílovém zařízení je pak program spouštěn pomocí *Java*

Virtual Machine (Virtuální stroj jazyka Java, dále JVM).

Java Virtual Machine (JVM)

JVM je softwarová abstrakce pro obecnou hardwarovou platformu. Slouží k tomu, aby bylo možné spustit program napsán v Java na různých zařízeních. Program je pak virtuálně spuštěn na JVM místo přímo na daném zařízení. Vzhledem k tomu, že se jedná o virtualizaci, je logické, že z hlediska výkonu a nároků na paměť není možné dosáhnout srovnatelných výsledků s programem, který je na danou platformu plně zoptimalizován. V tomto případě se jedná o daň za multiplatformnost jazyka Java.

Když spustíme Java aplikaci, nejprve se spustí JVM na daném zařízení. Ten načte hlavní třídu s metodou `main` spolu s jinými klíčovými částmi jako je např. `java.lang.Object`. K načtení těchto tříd se využívá tzv. *Class Loader*. Poté, co jsou načteny klíčové části již JVM načítá třídy pouze na vyžádání, což se děje ve chvíli, kdy je daná třída v programu potřeba. Tímto způsobem obsahuje JVM jen ten přeložený kód, který je v danou chvíli potřeba, což snižuje nároky na paměť, ale snižuje rychlost programu. Tato technika se nazývá *Just-in-time kompilace* [21][22].

4.2 Gramatika

základní popis gramatiky TODO

4.3 Rozbor kódu

Abychom mohli zpracovávat zdrojový kód jazyka Java, je vhodné jej nejprve převést na snadněji zpracovatelnou formu než surový text. K tomu nám může pomoci lexikální a syntaktická analýza, pomocí níž můžeme ve výsledku získat reprezentaci ve stromové podobě [20].

4.3.1 Lexikální analýza

Aby bylo možné provést rozbor kódu, který je prezentován v textové podobě, je třeba nejprve provést lexikální analýzu. Ta spočívá v tom, že je proud znaků zpracováván a rozdělován dle bílých znaků¹ nebo operačních,

¹Bílými znaky jsou myšleny netisknutelné znaky jako jsou například mezery, tabulátory, nové řádky atd.

respektive speciálních, symbolů (=, :, &, ...) na tzv. lexémy, které reprezentují dílčí části kódu. Na základě sekvence znaků analyzátor pomocí regulárních výrazů určí, zda se jedná o identifikátor, číslo, klíčové slovo, řetězec atd. Pokud analyzátor narazí na nesrovnalost, např. v Java by začal lexém číslem a pokračoval písmeny, což by představovalo ilegální pojmenování identifikátoru, analýza vyhodí chybu. Tímto vznikne seznam lexémů, který je předán dál syntaktické analýze.

4.3.2 Syntaktická analýza

Ze vstupního proudu lexému vytvořeného pomocí lexikální analýzy můžeme nyní za pomoci syntaktické analýzy vytvořit derivační strom. Díky této reprezentaci můžeme již dané lexémy rozdělit do různých konstrukcí jazyka, jako jsou třídy, metody, podmínky atd. Po tomto kroku jsme již tedy schopni zpracovávat zdrojový kód na takové úrovni, která nám umožní procházet anotace jednotlivých konstrukcí, či příkazy těla metod. Na základě toho jsme tedy schopni provádět analýzu, která umožní nalezení kontraktů ve zdrojovém kódu.

4.3.3 Nástroje

I přesto, že by bylo možné provádět zmíněné analýzy pomocí vlastního kódu, je také možné použít některý z dostupných nástrojů. Tyto nástroje umožňují parsování zdrojového kódu za použití samostatné aplikace nebo se může jednat o knihovnu, jejíž API můžeme použít přímo v našem kódu.

JFLex JFLex [23] je lexikální analyzátor pro jazyk Java. Protože lexikální analýza sama o sobě nestačí k analýze kódu vhodné pro detekci kontraktů, je třeba tento nástroj použít s jiným, který umožní syntaktickou analýzu. Může se jednat např. o CUP, BYacc/J či ANTLR (viz níže).

CUP TODO

BYacc/J TODO

ANTLR ANTLR [24] je široce používaný nástroj, který umožňuje na základě zadané gramatiky vytvořit a procházet strom daného zdrojového kódu. ANTLR je primárně určen ke zpracování vlastní gramatiky např. při tvorbě vlastního překladače, nicméně je možné také použít gramatiku jazyka Java pro rozbor jejího zdrojového kódu.

JavaParser JavaParser [25] je jedním z dostupných nástrojů, který umožňuje analýzu, parsování ale i konstruování kódu jazyka Java. Funguje jako knihovna, kterou můžeme použít v našem kódu. Jedná se o vyspělou technologii, která je použita v řadě projektů.

Roaster Roaster [26] je nástroj podobný JavaParser. Také umožňuje nejen parsování, ale i editaci zdrojových kódů jazyka Java. Mimo dostupného API umožňuje také práci s konzolí pro jednoduché použití.

4.4 Rozbor přeložených souborů

Při analýze kontraktů v jiných projektech není vždy možné získat zdrojové soubory. Z toho důvodu je užitečné umět analyzovat nejen soubory `.java`, ale také přeložené soubory `.class`.

4.4.1 Dekompilace

Aby bylo možné soubory analyzovat je nutné je nejprve dekompilovat. Dekompilace je vlastně opačný proces kompilace a je třeba nahradit prvky, které byly přidány do bajtkódu těmi, které zde byly původně.

Nástroje

Nástrojů pro dekompilaci souborů v jazyce Java je celá řada. Některé je nutné pouštět samostatně, ty pak mohou být vytvořeny i v jiných programovacích jazycích. Vývojová prostředí jako např. Eclipse či IDEA IntelliJ umožňují instalaci balíčků, které podporují dekompilaci souborů. Některé z nástrojů je také možné použít přímo v kódu formou knihovny. Následuje seznam některých dostupných nástrojů, které jsou stále aktualizovány a umožňují dekompilaci moderních prvků jazyka Java [27][28][29].

JD Project JD Project (Java Decompiler) [30] je jedním z nejčastěji referovaných nástrojů v rámci Java dekompilace. JD disponuje samostatnou aplikací s grafickým uživatelským rozhraním, pomocí kterého je možné soubory dekompilovat a ihned vidět výsledek. JD také poskytuje doplněk do Eclipse a IDEA IntelliJ. Nejedná se o open-source nástroj, ale je dostupný zdroj pro GUI aplikaci.

Procyon Procyon [31] je open-source nástroj, který také umožňuje dekompilaci. Nemá samostatné GUI jako JD, nicméně je možné reprezentaci

zobrazit použitím externích nástrojů. Disponuje také API, které je možné použít přímo v kódu.

CFR CFR [32] je dalším z nástrojů, který umožňuje dekompilaci i konstrukcí Java 1.9. Nástroj je možné použít pouze v rámci příkazové řádky.

Nástrojů pro dekompilaci jazyka Java je velké množství a jejich výběr není snadný zejména protože se neustále vyvíjejí na základě nových verzí Java. Při výběru je samozřejmě také důležité, jakým způsobem je daný nástroj možné používat, jaké konstrukce dokáže dekompilovat a roli může hrát také rychlost.

Rozdíly oproti původním souborům

Jak již bylo zmíněno, velice závisí na použitém nástroji pro dekompilaci. Jestliže daný nástroj nepodporuje určité konstrukce, pak je logické že jejich dekompilace nebude možná a není tak možné získat původní zdrojový soubor. Pokud nástroj umožňuje dekompilaci všech použitých konstrukcí, výsledný kód stále nebude zcela shodný. Přeložený kód obsahuje plné cesty k objektům, doplňuje neuvedená přetypování atd. Tyto informace často ve zdrojových kódech nebývají uvedené, protože jsou redundantní, ale při rekonstrukci přeloženého souboru není možné určit, kde tyto informace byly a kde ne. Přirozeně také není možné získat data, která se do bajtkódu nezašifrují, jako jsou např. komentáře.

5 Datový model

Tato kapitola se zabývá podrobnostmi o datovém modelu nástroje. Pojednává o volbě reprezentace kontraktů, které byly použity pro tento projekt a obecně o společných atributech kontraktů. Jsou zde uvedeny podrobnosti o datovém modelu určeném pro reprezentaci kontraktů, ale také pro výsledky jejich porovnání. Oba tyto modely jsou zde popsány slovně, ale i pomocí UML diagramu. Závěr tvoří informace o externí reprezentaci těchto dat.

5.1 Volba DbC konstrukcí

Po analýze dostupných materiálů jsem se rozhodl zvolit pro implementaci konstrukce Guava Preconditions a JSR305. Důvodem byla především jejich rozdílná reprezentace, kdy Guava Preconditions je realizováno pomocí volání metod uvnitř těl metod a umožňuje vytvářet vstupní podmínky. Na druhé straně JSR305 je tvořené anotacemi v záhlaví tříd, metod a také jako součást parametrů metod. Umožňuje tvoření všech tří typů kontraktů (vstupní, výstupní i neměnné podmínky). Kromě této diverzity se také jedná o jedny z častých konstrukcí používaných v projektech viz [2]. Principy obou těchto nástrojů byly již popsány výše (viz 3. kapitola Popis kontraktů softwarových rozhraní) z čehož se bude vycházet.

5.2 Společné znaky reprezentací kontraktů

Při rozboru jednotlivých nástrojů pro reprezentaci design by contract zjistíme, že sdílejí mnoho podobných aspektů, které jsou klíčové pro vytvoření obecného modelu, který je schopen zachytit libovolnou konstrukci tohoto kontraktu.

TODO - doplnit společné znaky

5.3 Model pro extrakci kontraktů

TODO - úvod ... je potřeba data uložit atd.

Výsledný model jsem vytvořil na základě analýzy konstrukcí kontraktů s ohledem na následný export do dat, které bude možné dále zpracovávat. Aby byl zachován kontext kontraktů, usoudil jsem, že bude třeba zachovávat také informace o třídách a metodách v daném souboru. Rozhodl jsem se

tedy vytvořit strukturu podobnou stromu, jejíž kořenem je samotný zdrojový soubor. Tento soubor obsahuje různé podrobnosti o tomto souboru jako je jeho jméno a cesta, typ a statistiky o jeho obsahu. Také obsahuje seznam všech tříd obsažených v tomto souboru.

Každá jednotlivá třída pak obsahuje jméno, svou hlavičku, seznam metod a také seznam všech kontraktů týkajících se této třídy, tedy class invariants. Metoda pak nese informaci o své signatuře a také seznam všech kontraktů této metody. Samotný kontrakt pak obsahuje informaci o tom, o jaký typ kontraktu se jedná, o jakou podmínku se jedná, kompletní výraz a také jeho dílčí části.

5.3.1 Třída `JavaFile`

Instance této třídy představují samotné soubory. Zde je jeho kompletní struktura:

`String fileName`

Jméno daného souboru bez cesty a bez koncovky.

`String fullPath`

Tento atribut obsahuje absolutní cestu k analyzovanému souboru.

`String shortPath`

Tato zkrácená cesta je použita při zpracování více souborů. Je pak uchována pouze rozdílná část těchto cest. To umožňuje přehlednější zobrazení v uživatelské aplikaci. Příkladem mohou být soubory, které mají tyto absolutní cesty: `C:/files/test/base/alpha.java` a `C:/files/test/common/beta.java`. Zkrácené cesty pak vypadají takto: `base/alpha.java` a `common/beta.java`.

`FileType fileType`

Atribut `fileType` je výčtový typ, který představuje typ daného souboru. Může se jednat o `JAVA` pro soubory `.java` a `CLASS` pro soubory `.class`.

`JavaFileStatistics javaFileStatistics`

Tento objekt obsahuje statistické údaje o daném souboru. je zde uložen počet tříd a metod. Také zde je počet metod s kontrakty a také celkový i dílčí počet všech kontraktů.

List<JavaClass> javaClasses

Zde, v seznamu objektů `JavaClass` (viz níže), jsou uloženy jednotlivé třídy, které jsou v daném souboru obsaženy.

5.3.2 Třída `JavaClass`

Instance `JavaClass` představují jednotlivé třídy v daném souboru.

String name

Obsahuje jméno dané třídy.

String signature

Představuje signaturu dané třídy a mimo názvu obsahuje také ostatní podrobnosti.

List<JavaMethod> javaMethods

Seznam objektů `JavaMethod` (viz níže), které reprezentují metody této třídy.

List<Contract> invariants

Seznam objektů typu `Contract` (viz níže), které představují neměnné podmínky této třídy.

5.3.3 Třída `JavaMethod`

Objekty typu `JavaMethod` reprezentují metody v nadřazené třídě.

String signature

Signatura této metody, která mimo jiné obsahuje návratový typ, název a vstupní parametry.

boolean isConstructor

Určuje, zda daná metoda je konstruktor, či se jedná o běžnou metodu.

List<Contract> contracts

Seznam objektů typu `Contract` (viz níže), které představují dílčí kontrakty dané metody. Jsou definovány vstupními i výstupními podmínkami.

5.3.4 Třída Contract

ContractType contractType

Jedná se o výčtový typ, který určuje o jaký druh kontraktu se jedná. Při současném stavu knihovny to mohou být hodnoty Guava či JSR305.

ConditionType conditionType

Opět výčtový typ který určuje typ kontraktu dle jeho podmínky. Rozlišují se tři druhy: PRE pro vstupní podmínku, POST pro výstupní podmínku a INVARIANT pro neměnnou podmínku.

String completeExpression

Reprezentuje kompletní výraz celého kontraktu. I přesto, že celý výraz je možné vytvořit z jeho dílčích částí, je zde uveden pro rychlý přehled. Může také posloužit jako kontrola parsování či pro rychlé porovnání.

String function

Tento řetězec určuje funkci o jakou se jedná v rámci daného kontraktu. V případě Guava se jedná o název metody, v případě JSR305 o název anotace. Obecně se jedná o hlavní označení určující daný kontrakt.

String expression

Obsahuje první parametr dané funkce. Důvodem, proč oddělit první parametr od ostatních, bylo, že kontrakty mají často pouze jeden parametr a pokud jich mají více, ostatní často nejsou tolik relevantní. Pro zvýšení přehlednosti byl tedy tento parametr uveden samostatně.

List<String> arguments

Seznam ostatních argumentů daného kontraktu. Ostatní atributy až na výjimky slouží pouze k uvedení chybové zprávy, která se má zobrazit při porušení kontraktu. Mimo zprávy zde také bývají proměnné použité ve zprávě.

Během zpracování jsou používány následující třídy: `ExtendedJavaFile`, `ExtendedJavaClass` a `ExtendedJavaMethod`. Ty obsahují dodatečné informace vůči výše zmíněným objektům. Jedná se o anotace, vstupní parametry a jednotlivé části těl metod. Po zpracování jsou pak tyto objekty redukovány na ty výše zmíněné, které jsou připraveny pro externí reprezentaci.

5.4 Diagram modelu pro extrakci kontraktů

Na obrázku 5.1 je vidět grafické znázornění datového modelu formou UML diagramu. Nejsou zde záměrně zobrazeny objekty `ContractComparison` a `JavaFileCompareReport`. Těm je věnován prostor v diagramu pro porovnávání kontraktů, který je na obrázku ??.

5.5 Model pro porovnávání kontraktů

TODO

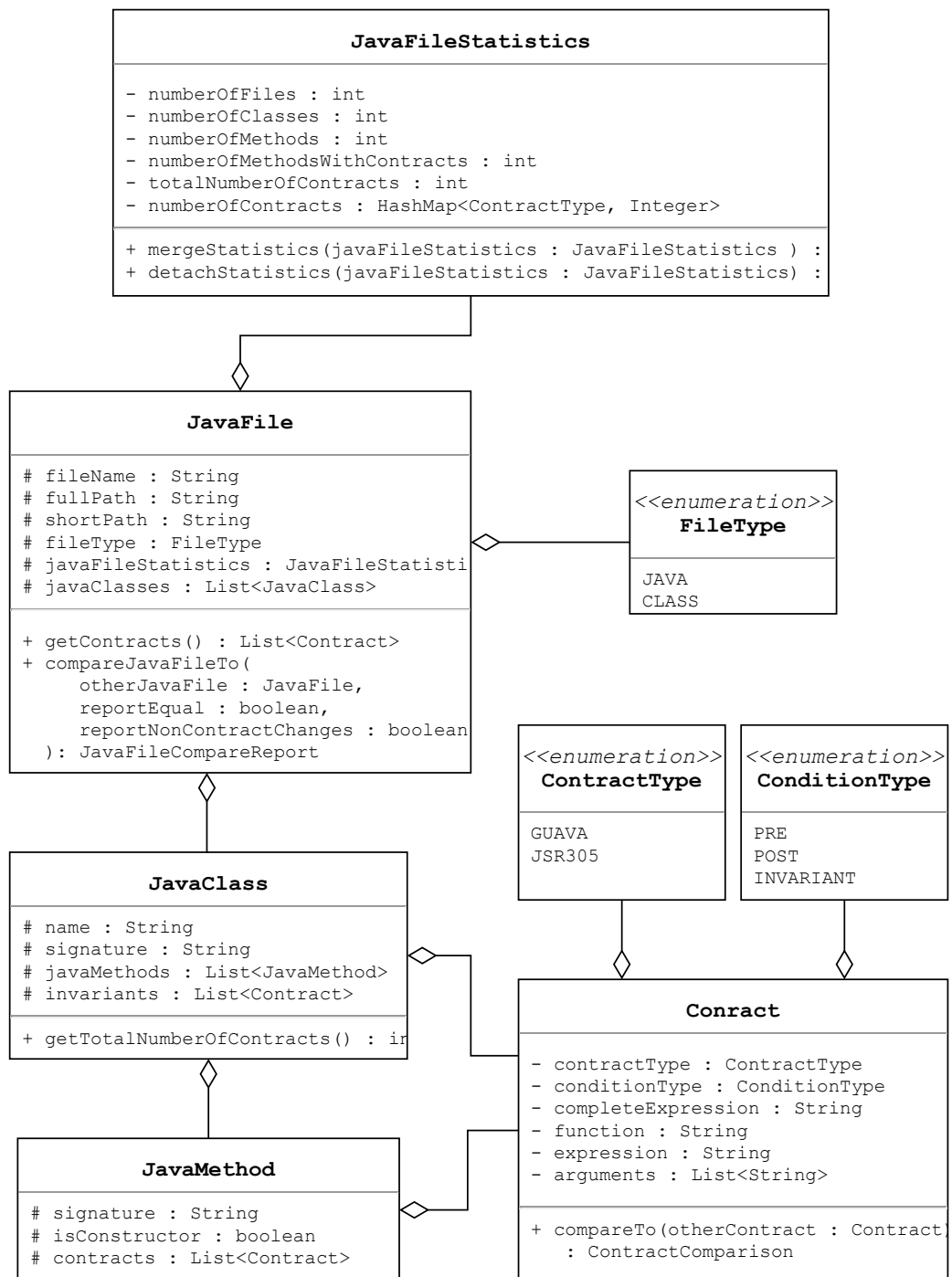
5.6 Diagram modelu pro porovnávání kontraktů

TODO

5.7 Externí reprezentace modelu

Pro externí reprezentaci modelu jsem zvolil použití formátu JSON. Tento formát je široce používaný zápis dat a umožňuje relativně snadné ukládání objektů typu Java. JSON je tak vhodný pro zpracování strojem, ale je dobře čitelný i pro lidské oko (v případě, že byl zformátován). Díky těmto kvalitám je JSON vhodným formátem pro zobrazení, archivaci i další zpracování extrahovaných dat.

Alternativou bylo použití formátu XML. Tento formát má v podstatě stejné přednosti jako JSON, s tím rozdílem, že obvykle není potřeba dalšího formátování proto, aby byl čitelný pro člověka, nicméně je oproti formátu JSON více opsaný. I přesto, že XML by byla také validní možnost pro reprezentaci dat, po dohodě s vedoucím práce jsme se rozhodli pro použití JSON. Důvodem byla zejména jeho stručnost, ale také lepší vlastnosti pro předávání mezi jinými nástroji.

Obrázek 5.1: UML diagram datového modelu

6 Nástroj pro analýzu kontraktů

Cílem práce z hlediska implementace bylo vytvořit nástroj, který by umožňoval získání dat podle výše navrženého modelu ze zdrojové či přeložené formy Java programu. Výsledná aplikace by pak měla umožnit vytvoření externí reprezentace dat a případně také porovnání DbC konstrukcí. Nástroj by měl být schopen zpracovat alespoň dva způsoby popisu DbC konstrukcí a měl by dovolovat snadné rozšíření pro další způsoby. S využitím tohoto nástroje by pak měla být vytvořena jednoduchá uživatelská aplikace, která by sloužila k načtení a zobrazení dat modelu.

Smyslem aplikace je umožnit detekci kontraktů ve zdrojových, respektive přeložených, souborech jazyka Java. Nalezené kontrakty je pak možné analyzovat a zkoumat způsob a četnost použití jednotlivých typů v různých projektech. Do budoucna by tento nástroj mohl pomoci při analýze změny požadavků na rozhraní

6.1 Knihovna

Pro realizace nástroje jsem se rozhodl implementovat knihovnu, která poskytuje metody potřebné pro extrakci, porovnání a export kontraktů. Její součástí je také samozřejmě model použitý pro jejich reprezentaci.

6.1.1 Použité technologie

Knihovna byla implementována v jazyce Java verze 1.8 ve vývojovém prostředí IDEA IntelliJ Ultimate 2017.3.3. Pro zajištění snadného získání závislostí a následného zjednodušení použití knihovny byla pro vytvoření projektu použita technologie Apache Maven.

Externí knihovny

Při vývoji knihovny pro analýzu kontraktů byly použity následující knihovny třetích stran:

Apache Log4j Tato knihovna umožňuje pokročilé možnosti pro logování. Byla použita zejména pro zaznamenávání chyb a různých informačních zá-

znamů [33].

Procyon Knihovna Procyon byla použita pro dekompilaci přeložených Java souborů `*.class` [31].

JavaParser JavaParser byl použit tokenizaci zdrojových souborů [25].

Google Gson Tato knihovna poskytuje prostředky pro uložení objektů jazyka Java do reprezentace pomocí formátu JSON [34].

jUnit 5 Poskytuje možnosti testování pomocí jednotkových testů [35].

6.1.2 Dekompilace Bytecode

Pro dekompilaci Java `*.class` souborů byla použita knihovna Procyon. Ta umožňuje použití metody `decompile()`, která přečte vstupní soubor s přeloženým kódem a do jiného souboru uloží jeho dekompilovanou verzi. Tento dočasný soubor s dekompilovaným kódem je poté předán pro zpracování třídě `JavaFileParser`, která jej zpracuje stejně jako běžný zdrojový soubor. V knihovně dekompilaci obstarává metoda `decompileClassFile()`, která se nachází v třídě `io.IOServices`.

6.1.3 Parsování Java souborů

Pro zpracování zdrojových souborů jazyka Java byla použita knihovna JavaParser. Ta poskytuje metodu `parse()`, která vytvoří komplexní strukturu daného zdrojového souboru. V prvním kroku se tato struktura projde a vyhledá všechny třídy (*class*) a také rozhraní *interface* a výčtové typy *enum*. Pro účely modelu jsou si tyto tři prvky rovny. Každý nalezený prvek je následně uložen do modelu. V případě třídy a rozhraní je se struktura prochází dále a do modelu jsou uloženy všechny konstruktory, které se z hlediska modelu považují za metody (viz níže). Následně jsou uloženy všechny anotace dané „třídy“.

Po této přípravě je využita třída `MethodVisitor`, která dědí od třídy `VoidVisitorAdapter` a umožňuje procházet všechny metody v daném souboru. V metodě pak máme k dispozici objekt typu `MethodDeclaration`, který obsahuje všechny potřebné údaje a také rodičovský `ExtendedJavaFile`. Pro každou metodu je nalezena její rodičovská třída. Hledá se nejvyšší rodič a tudíž vnořené metody nemají jako rodiče vyšší metodu ale nejvyšší dostupnou třídu. Pro danou metodu jsou následně uloženy všechny anotace a

i její parametry. Následně je uloženo celé tělo metody jako seznam objektů typu `Node`, které umožňují další zpracování. Z těchto získaných dat je vytvořena instance objektu `ExtendedJavaMethod`, která je následně uložena do své rodičovské `ExtendedJavaClass`.

6.1.4 Extrakce kontraktů

Obecně

Poté, co je ze Java souboru vytvořen objekt typu `ExtendedJavaFile`, je možné začít extrahovat kontrakty. Během získávání kontraktů se tato struktura prochází a postupně se k jednotlivým třídám a metodám přidávají kontrakty. Poté, co jsou všechny extrakce dokončeny, je za pomoci třídy `Simplifier` objekt převeden na typ `JavaFile`, který obsahuje pouze relevantní informace a je připraven pro export. Během získávání kontraktů se také postupně aktualizují statistické údaje o počtu kontraktů a o počtu metod, které kontrakty obsahují.

Guava Preconditions

Vzhledem k tomu, že všechny kontrakty tohoto typu jsou realizovány pomocí volání metod ze třídy `Preconditions`, zaměřuje se extrakce pouze na těla metod a tříd či ostatních částí metod si algoritmus nevšímá. Postupně se procházejí jednotlivé části metody (objekty `Node`) a ve chvíli kdy se narazí na `Node`, který je typu `MethodCallExpr`, tedy jedná se o volání metody, zjišťuje se, zda se jedná o volání některé z metod třídy `Preconditions`, pokud ano, je tento výraz dále zpracováván. Název Guava metody je uložen do kontraktu jako atribut `function`. První parametr metody, zpravidla ten klíčový, je uložen jako atribut `expression`. Ostatní parametry obvykle souvisejí pouze s tvarem chybové zprávy, ty jsou uloženy do seznamu `arguments`.

JSR305

Na rozdíl od Guava `Preconditions` mohou být kontrakty typu JSR305 obsaženy v anotacích tříd a metod a také v jejich parametrech. Zde je tedy nutné procházet tyto bloky a naopak těla metod je možné zanedbat. Postupně se procházejí jednotlivé anotace tříd i metod. Jakmile je daná anotace výrazem JSR305, je uložena jako kontrakt. Tvar anotace představuje `function` a stejně jako v případě Guava, první parametr je uložen jako `expression` a ostatní jsou uloženy do seznamu `arguments`. Tyto anotace však obvykle parametr nemají. Takto nalezené kontrakty v anotacích třídy jsou označeny

za neměnné proměnné (class invariants) a v anotacích metod se pak jedná o post-conditions, vztahují se k výstupu metody. Zbývají parametry metod, u kterých se opět zkoumají anotace stejným způsobem. Tyto anotace však vždy mívají alespoň jeden atribut a tím je tvar samotného paramteru.

6.1.5 Porovnávání kontraktů

6.1.6 Popis API

6.1.7 Přidání parseru pro nový typ kontraktu

Při vytváření knihovny i aplikace byl kladen důraz na abstrakci od použitých typů kontraktů, aby bylo možné snadno přidat parser pro nový typ kontraktu. Grafickou aplikaci není třeba nijak měnit, ale je třeba provést několik kroků v rámci knihovny. Pro zprovoznění nového typu kontraktu jsou potřeba tyto kroky:

Přidání položky do `ContractType`

Nejprve je třeba přidat položku do výčtového typu `ContractType`. Název by měl být vhodně zvolen, protože je zobrazen v exportovaných datech, ale i v grafické aplikaci.

Vytvoření nového analyzátoru

Následně je třeba vytvořit funkční část daného parseru. Je tedy nutné vytvořit třídu, která bude implementovat rozhraní `ContractParser`. Toto rozhraní požaduje pouze jednu metodu a tou je `ExtendedJavaFile retrieveContracts(ExtendedJavaFile extendedJavaFile)`. Aby byly zachovány konvence současné knihovny, měla by se tato třída jmenovat `TypXParser`, kde `TypX` reprezentuje název nového typu kontraktu. Tato třída by se měla nacházet v balíčku se stejným jménem (ale s malými písmeny) a tento balíček by se měl nacházet v balíčku `cz.zcu.kiv.contractparser.parser`. Tvar samotné metody již závisí na principech daného kontraktu. Obecně platí, že by se měly kontrakty detekovat a vytvořit na základě dat ze vstupního objektu typu `ExtendedJavaFile` a ve stejném objektu je také vrátit. Pro lepší představu doporučuji prozkoumat již implementované analyzátory pro JSR305 a Guava Preconditions.

Doplnění továrny `ParserFactory`

Dalším krokem je doplnění továrny `ParserFactory`. Zde je pouze třeba přidat nový `case` do konstrukce `switch`. Tento blok by měl vracet instanci

nového parseru v případě že vstoupí tento typ v objektu `ContractType`.

6.1.8 Doplnění metody `retrieveContracts()`

Posledním krokem je přidat podmínku do metody `retrieveContracts()` ve třídě `parser.ContractExtractor`. Jedná se o jednoduchý kód, který zajišťuje, aby se provedla extrakce daného typu kontraktu, pokud byl daný kontrakt ve vstupní mapě, či vstupní mapa s typy kontraktů byla `null`. Dokončením této části by již měl být daný typ kontraktu plně funkční.

6.1.9 Testování

Pro bezchybnou funkci daného analyzátoru je vhodné vytvoření testů. Testovací data pro současné testy jsou umístěny v `resources/testFiles`. Pro přehlednější zobrazení ve vývojovém prostředí doporučuji v testovacích datech použít referenční jména tříd, ne pouze souborů. Důvodem je to, že IDE soubory typu `*.java` považuje za součást projektu a může tak zobraz pouze název třídy, místo názvu daného souboru.

6.2 Uživatelská aplikace

6.2.1 Použité technologie

Aplikace byla, stejně jako knihovna, implementována v jazyce Java verze 1.8 ve vývojovém prostředí IDEA IntelliJ Ultimate 2017.3.3 s využitím Apache Maven. Grafické uživatelské rozhraní bylo vytvořeno využitím platformy JavaFX.

Externí knihovny

Mimo následujících knihoven byly opět využity externí knihovny Apache Log4j a Google Gson.

ControlsFX Tato knihovna rozšiřuje JavaFX a umožňuje použití dalších funkcí a objektů zejména pak `CheckListView`, což je použito pro zobrazení seznamu souborů [36].

FontAwesomeFX Knihovna FontAwesomeFX slouží opět k rozšíření JavaFX. Tuto knihovnu jsem použil pro rozšíření možností zobrazení ikon [37].

6.2.2 Rozdělení aplikace

Pro zlepšení práce s aplikací, byla rozdělena na dvě části. Aplikaci je možné spustit bez parametrů jako grafickou aplikaci, případně je možné s použitím parametrů aplikaci obsluhovat pomocí konzole.

Grafická část

Konzolová část

6.2.3 Možnosti a limitace aplikace

6.3 Optimalizace

obecně, snažil jsem se zajistit co nejlepší...

6.3.1 Analýza a refaktoring kódu

- ručně, nástroje IDE, -> snížení cyklomatickosti, zpřehlednění kódu

6.3.2 Zjedenodušení modelu

- vyhnutí se použití rozsáhlých objektů knihovny - pozitivní dopad na paměťovou náročnost, zpřehlednění modelu

- při batch soubory průběžně ukládat, aby nezatěžovalo paměť - přeparsování souborů se nevyplatí - stačí udělat vše a pak jen filtrovat - rozebrat nároky na paměť v aplikaci

7 Testování

7.1 Prostředky použité k testování

- Unit testy - integrační testy - malá aplikace nemusí se tolik řešit - funkční testy - testovat na úrovni GUI (ošetření vstupů) - PMD
 - u GUI výpis test cases (co jsem zkoušel)

7.2 Testovací data

- popis testovacích dat (syntetická, skutečná - výsledky testů)

7.3 Výsledky testů

8 Zhodnocení výsledků

8.1 Úspěšnost detekce kontraktů

8.2 Úspěšnost porovnání kontraktů

8.3 Limitace

8.4 Prostor pro zlepšení

- co by šlo zlepšit doplnit - lepší parsování kontrakt expression - zhruba jak

9 Závěr

TODO

Přehled zkratk a použitých výrazů

DbC Design By Contract

Literatura

- [1] Dr. Ulbert Zsolt: *Software Development Process and Software Quality Assurance*. University of Pannonia 2014
- [2] Jens Dietrich, David J. Pearce, Kamil Jezek, and Premek Brada: *Contracts in the Wild: A Study of Java Programs*. In LIPIcs-Leibniz International Proceedings in Informatics (Vol. 74), ECOOP 2017. Schloss Dagstuhl-Leibniz-Zentrum fuer Informatik. 2017
- [3] Bertrand Meyer, “Applying ’design by contract’,” *Computer*, vol. 25, no. 10, pp. 40–51, Oct 1992
- [4] Bertrand Meyer, *Object-oriented software construction*, Prentice-Hall international series in computer science, 1988
- [5] Antoine Beugnard, Jean-Marc Jézéquel, Noël Plouzeau, and Damien Watkins. Making Components Contract Aware. *Computer*, 32(7):38–45, 1999
- [6] *Bertrand Meyer’s technology + blog* [online]. [cit. 2018-04-11]. <bertrandmeyer.com/bio/>
- [7] *EiffelStudio* [online]. [cit. 2018-04-13]. <dev.eiffel.com>
- [8] *Guava Preconditions* [online]. [cit. 2018-04-21]. <<https://github.com/google/guava>>
- [9] *JSR305* [online]. [cit. 2018-04-21]. <<https://jcp.org/en/jsr/detail?id=305>>
- [10] *Cofoja* [online]. [cit. 2018-04-21]. <<https://github.com/nhatminhle/cofoja>>
- [11] *valid4j* [online]. [cit. 2018-04-21]. <<http://www.valid4j.org>>
- [12] *jContractor* [online]. [cit. 2018-04-22]. <<http://jcontractor.sourceforge.net>>
- [13] *Code Contracts* [online]. [cit. 2018-04-22]. <<https://www.microsoft.com/en-us/research/project/code-contracts/>>

- [14] *Dokumentace Code Contracts* [online]. [cit. 2018-04-22]. <<https://docs.microsoft.com/en-us/dotnet/framework/debug-trace-profile/code-contracts>>
- [15] *PhpDeal* [online]. [cit. 2018-04-22]. <<https://github.com/php-deal/framework>>
- [16] *Boost.Contract* [online]. [cit. 2018-04-22]. <<https://www.boost.org/doc/libs/master/libs/contract>>
- [17] *Eiffel* [online]. [cit. 2018-04-22]. <<https://www.eiffel.org>>
- [18] *The Java Language Environment* [online]. [cit. 2018-05-01]. <<http://www.oracle.com/technetwork/java/langenv-140151.html>>
- [19] *TIOBE Trend of programming languages* [online]. [cit. 2018-05-01]. <<https://www.tiobe.com/tiobe-index>>
- [20] *Compiler Design Tutorial* [online]. [cit. 2018-05-01]. <https://www.tutorialspoint.com/compiler_design>
- [21] *Just-In-Time Compilers* [online]. [cit. 2018-05-01]. <<http://www.webbasedprogramming.com/Java-Unleashed-Second-Edition/ch44.htm>>
- [22] *Internals of Java Class Loading* [online]. [cit. 2018-05-01]. <<http://www.onjava.com/pub/a/onjava/2005/01/26/classloading.html>>
- [23] *JFlex* [online]. [cit. 2018-05-01]. <<http://jflex.de/>>
- [24] *ANTLR* [online]. [cit. 2018-05-01]. <<http://www.antlr.org>>
- [25] *JavaParser* [online]. [cit. 2018-05-01]. <<http://javaparser.org>>
- [26] *Roaster* [online]. [cit. 2018-05-01]. <<https://github.com/forgel/roaster>>
- [27] *Top 8 Java Decompilers* [online]. [cit. 2018-05-02]. <<http://www.crunchytricks.com/2016/07/best-offline-java-decompilers.html>>
- [28] *Decompilers Online* [online]. [cit. 2018-05-02]. <<http://www.javadecompilers.com>>

- [29] *A Quick Look at Java Decompilers* [online]. [cit. 2018-05-02]. <<http://blog.macuyiko.com/post/2015/a-quick-look-at-java-decompilers.html>>
- [30] *JD Project* [online]. [cit. 2018-05-02]. <<http://jd.benow.ca>>
- [31] *Procyon* [online]. [cit. 2018-05-02]. <bitbucket.org/mstrobels/procyon>
- [32] *CFR* [online]. [cit. 2018-05-02]. <<http://www.benf.org/other/cfr>>
- [33] *Apache Log4j* [online]. [cit. 2018-04-11]. <logging.apache.org/log4j/2.x/download.html>
- [34] *Gson* [online]. [cit. 2018-04-11]. <github.com/google/gson>
- [35] *jUnit* [online]. [cit. 2018-04-11]. <junit.org/junit5/>
- [36] *ControlsFX* [online]. [cit. 2018-04-12]. <fxexperience.com/controlsfx/>
- [37] *FontAwesomeFX* [online]. [cit. 2018-04-12]. <bitbucket.org/Jerady/fontawesomefx>

Seznam příloh

A Uživatelská příručka B Obsah CD

A Uživatelská příručka

B Obsah CD